KOM UD OG LÆR!

Forløb 02
HISTORIE
4-6 klasse

- om herremænd og fæstebønder

KEND DIN LANDSBY

Den gamle herregård ligger i ensom majestæt bag det smukke stendige.
I dette forløb ser vi nærmere på tiden, hvor herremanden bestemte over landsbyens bønder og herregården var egnens magtcentrum.

Hoveriarbejde og landgilde

Vi besøger herregården, hvor bonden måtte gå på hoveriarbejde og betale landgilde for at fæste - dvs. leje - en gård. Hvordan var livet på herregården og livet i landsbyen for fæstebonden og hans familie dengang?

På egen krop

Iført bondetøj og med gamle redskaber prøver eleverne livet som fæstebønder.
Det kan foregå på skolen eller ved museumsbesøg.

Eleverne får indsigt i livet før demokrati og medbestemmelse. Det var ridefogedens pisk, der bestemte og bonden havde bare at makke ret.

Forord:

Hæftet beskriver et forløb, hvor eleverne dykker ned i et stykke spændende lokalhistorie nær ved jeres skole. Forløbet skal ses som et forslag, der kan rettes til efter lokale forhold og klassens behov.

Udgangspunktet er nærområdet ved jeres skole i Hedensted Kommune, med det særpræg, der findes lige på jeres sted. Der fokuseres på den lokale historie, men fra det nære kigger vi også ud i Danmark og den store verden.

Eleverne kommer til at arbejde med helt lokalt stof og får hermed en bedre indsigt i deres lokalområde. Det gør arbejdet nærværende, og ofte kan eleverne supplere med viden hentet fra familie og bekendte.

Forløbet er et ud af mange KOM UD OG LÆR! - tilbud fra Glud Museum, hvor undervisningen flyttes ud i nærområdet med hjælp fra museets kultur- og naturvejleder.

En uundværlig samarbejdspartner er lokalarkiverne og lokale beboere, hvor vi henter guld i form af lokalhistorisk viden og de mange gode historier, der findes i gemmerne.

Det kan også være en god idé at besøge et af museerne. Her kan man få en spændende dag med aktiviteter og mulighed for at komme tæt på livet, som det var i gamle dage.

Hvis I har idéer til ændringer og forbedringer, så sig endelig til, så vi kan få gjort hæfterne så anvendelige som muligt.

Kontakt: Glud Museum, Jens Kjær
Tlf. 42 67 43 13 – E-mail: jk@gludmuseum.dk

Indhold:

Forord	2
Planlægningsmøde	3
Læringsmål	3
Timeforbrug	3
Elevernes forberedelse	4
På herregårdstur	5
Livet som fæstebonde	6
Formidling	7
Baggrundsmateriale	8
Brug museerne	9

Planlægningsmøde:

Glud Museum hjælper gerne med at planlægge og gennemføre et forløb ved jeres skole. Kontakt derfor museets kultur- og naturvejleder i god tid, så I kan få aftalt et planlægningsmøde og datoer for forløbet.

På planlægningsmødet rettes forløbet til, så det passer til klassens behov og mulighederne i skolens nærområde.

Læringsmål fastsættes og forløbet tilrettes i forhold til det.

Der afstemmes forventninger og aftales fordeling af opgaver.

Museet kan bl.a. hjælpe med:

Kontakt og aftaler med lokalarkiv.
Kontakt til lokale borgere, der kan hjælpe.
Baggrundsmateriale (relevante bøger, artikler, historie til forberedelse, kort mv.).
Gennemføre tur og aktiviteter.
Evt. museumsbesøg.

Læringsmål:

Læringsmål aftales med læreren. Forløbet kan som eksempel lægge mere eller mindre vægt på brug af IT.

Læringsmål for Historie:

- Du kan fortælle om fordele ved landsbyfællesskabet.
- Du kan fortælle om ulemper ved landsbyfællesskabet.
- Du har kendskab til begreber som herremand, fæstebonde og…

Læringsmål for IT:

- Du kan finde digitale kort på kommunens hjemmeside og kopiere udsnit af kort og luftfotos
- Du kan skanne gamle billeder og printe dem ud

Timeforbrug:

Planlægnings-møde	Elevernes forberedelse	På herregårdstur	Livet som fæstebonde	Formidling evaluering
2 timer	2 timer	4 timer	4 timer	4 timer

Timerne kan samles på temadage eller fordeles over flere uger. Turen på 4 timer kan evt. være 2 x 2 timer.

Elevernes forberedelse:

Herregårde

Klassen taler sammen om herregårde. Hvad er en herregård og kender eleverne nogen herregårde?

Baggrundshistorien

Baggrundsmaterialet "Herremand og fæstebønder" læses højt og I taler sammen om historien.

Tal sammen om ordene "herremand", "fæstebonde", "hoveriarbejde", "ridefoged", "landgilde".

Forberedelse til turen

Sammen ser klassen på gamle kort og luftfotos.
De findes på Hedensted Kommunes hjemmeside – hedensted.dk – søg efter "Digitale kort".

For at eleverne kan orientere sig, kan I tale om, hvor de selv bor (evt. zoome ind på deres bolig) og hvor turen går hen.
Find landsbyer og herregårde i området på kort.

Fæstegårde

Find et sognekort (se baggrundsmateriale) og find herregården og gårdene.

Gårdene har typisk 3-4 længer, de andre er huse eller husmandssteder.

Tæl gårdene i landsbyerne. Hvor mange gårde er der i hele sognet?

På herregårdstur:

Op på cyklen

Herregårdene ligger spredt i landskabet og vi skal op på cyklen for at komme derud. Først kontaktes ejerne for at høre om vi må kigge lidt nærmere stedet.

Herregården

Herregårdens bygninger er store. Her var mange dyr og mange mennesker. Den store lade skulle huse høsten fra de store herregårdsmarker, som blev passet af fæstebønderne.

Hvor mange dyr var der på herregården?

Prøv at sammenligne herregårdens størrelse med en moderne gård.

Hvem ved noget?

Blandt de lokale beboere er der som regel nogen, der kender noget til landsbyens historie.

På turen finder vi en, der kan fortælle os noget og svare på spørgsmål fra eleverne.
Det giver som regel nogle sjove oplevelser.

På skovtur

Før landboreformerne omkring år 1800 var skovene til fælles brug. De store træer og jagtrettighederne var herremandens, mens bønderne måtte hente hegnspæle og brænde i underskoven.
Køer og heste kunne græsse i skovene og grisene æde sig fede i olden, når det var gode oldenår.

Måske kan I finde træer, der stammer helt tilbage fra dengang fæstebønderne sendte deres dyr i skoven.

Livet som fæstebonde:

Når man skal sætte sig ind i livet som fæstebonde kan man prøve at genskabe noget af det hårde fysiske arbejde. Det kan gøres på skolen eller ved at besøge et af de lokal museer.

Det hårde slid

Fæstebonden og hans familie levede i en tid med udpræget selvforsyning og håndkraft.
Det var hårdt slid, når der skulle hentes vand til storvasken og kløves brænde til komfuret.

I marken var der også masser af hårdt arbejde. Markerne skulle ryddes for sten og bonden eller hans karl skulle gå efter ploven i dagevis.
Høsten foregik med le og rive og når kornet skulle tærskes var det også med håndkraft.

Fæstebonden skulle også arbejde på herremandens marker, hvor ridefogeden kom med pisken, hvis man ikke arbejdede hårdt nok.

Bindingsværk

Fæstebondens gård var bygget af bindingsværk, der er en slags samlesæt af egestolper. Eleverne prøver kræfter med de tunge stolper, dog kun i ½ størrelse.

Ved at bygge med bindingsværk kommer man tæt på materialerne og lærer noget om vigtigheden af at arbejde sammen og passe på hinanden(s fingre).

Tid til at lege

Heldigvis var der også tid til at lege og det forstod landsbyens mange børn.

Formidling:

Det er ikke sikkert, I vil have et konkret ”resultat” af turen i form af en udstilling eller præsentationer, men hvis I har tid til det, så er her nogle muligheder:

Billedkavalkade

I kan på forhånd aftale, at eleverne tager fotos på ”Herregårdsturen” og ”Livet som fæstebonde”. Udvalgte ´fotos udstilles i klassen eller f.eks. på en væg i aulaen eller biblioteket.
Til hvert foto skrives en kort tekst.

Poster om hoveriarbejde

Der laves en oversigt over årets gang på herregården og alle de dage bønderne skulle bruge på forskelligt hoveriarbejde hos herremanden.

Markerne tegnes op med angivelse af de forskellige afgrøder på den enkelte mark (find oplysningerne baggrundsmaterialet).

Poster om landgilde

Ved hjælp af baggrundsmaterialet udregnes, hvor mange tønder korn, lam, gæs osv. herremanden i alt har fået af alle sine fæstebønder om året.

Der laves en flot poster med tegning af herregården og alt korn og alle dyr som landgilden bestod af.

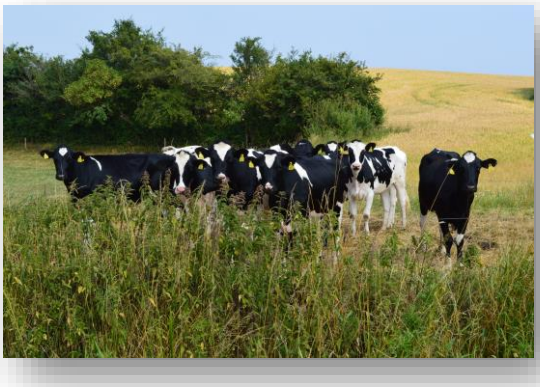

Formidling for mindre klasser

Det kan være svært for en voksen at fortælle på en forståelig måde for børn.

Måske lykkes det bedre, hvis ældre elever formidler for yngre. I kan derfor prøve at invitere elever fra en yngre årgang til at komme og høre, hvad I har fundet ud af om herremænd og fæstebønder.

Baggrundsmateriale:

Glud-Hjarnø Sogns historie, Jens P. Baungaard
Kenddinlandsby.dk – søg efter stederne
Sognekort: Søg efter sognet på https://hkpn.gst.dk/
Hedensted.dk – søg efter digitale kort
Lokalarkiver: https://www.hedensted.dk/borger/kultur-og-fritidsliv/kulturtilbud/lokalarkiver

På museum:

Glud Museum

Museerne i kommunen har meget at byde på og de vil gerne have besøg af skoleelever.

Med et tema om Herremand og fæstebønder vil der være meget at hente på Glud Museum og Hjortsvang Museum, der begge fortæller historie fra dengang det var herremanden, der bestemte.

Glud Museum

En fantastisk samling smukke gamle huse og gårde, der fortæller om livet i østjyske landsbyer.
Museet har en skoletjeneste med aktiviteter for eleverne og en udfarende kultur- og naturvejleder.
Se mere på: gludmuseum.dk

Hjortsvang Museum

Her er masser at kigge på – store og små maskiner, gamle redskaber og huse indrettet som i gamle dage.
Museet tilbyder gratis skoletjeneste med besøg på typisk 1½-2 timer – evt. op til 4 timer.
Se mere på: hjortsvangmuseum.dk

Mindestuen i Gl. Sole

Her åbnes dørene efter aftale til en skolestue, der ser ud som for 100 år siden. Den gamle privatskole fortæller også historien om "De stærke jyder" – en religiøs bevægelse, der blev udbredt her på egnen.
Se mere på: destærkejydersskole-mindestuen.dk

Juelsminde Havnemuseum

Fortæller fiskernes historie og historien om havnen og færgehavnen.
Se mere på: havnemuseum.dk

Uldum Mølle

Den fine gamle mølle maler stadig og er rammen om et møllemuseum og en udstilling, der viser udsnit af livet i og omkring det store Uldum Kær.
I kan selv male mel og se mølleren arbejde.
Se mere på: uldummolle.dk

Danmarks Ferguson Museum

Her er der traktorer og andre landbrugsmaskiner i lange baner. Man må selv gå rundt og kigge i verdens største samling af Ferguson traktorer.
Se mere på: fergusonmuseum.dk